

תכנית ימית לישראל – שלב ג'

פירוט אמצעי מדיניות לשימור ערכי טבע במסגרת מטרת "הגנה,
שימור ושיקום הסביבה הימית"

מציגות: אורית ברנע וורדה שפיר

מפגש בעלי עניין 3.5.15

מצגת לקבלת הערות

הטכניון
מכון טכנולוגי
לישראל

TECHNION
Israel Institute
of Technology

תכנית ימית לישראל
ISRAEL MARINE PLAN

אמצעי המדיניות בהם תעסוק המצגת

4. איתור ועיגון סטטוטורי של שטחים ימיים מוגנים (MPA) במרחב הימי כדוגמת שמורות טבע ומרחבים ביוספריים, בהיקף ובחלוקה לסוגים שיאפשר שמירה יעילה על המגוון הביולוגי, ייצוג והגנה על בתי גידול מאפיינים או מצויים בסיכון ועל אתרים ימיים וחופיים בעלי ייחוד. בנוסף, מוצע לבחון את הקמתם של רשתות של אזורים ימיים מוגנים (MPA networks).

5. בדיקת אפשרות להכללת כל טבלאות הגידוד לאורך קו החוף הישראלי בשמורות טבע או הכרזתן כערך טבע מוגן, מתוך חשש להידרדרות צפויה במצבן.

7. התאמת תקנות תסקירי ההשפעה על הסביבה וההנחיות להכנתם ולאישורם למרחב הימי והחלתם, בשינויים המתחייבים, על שימושים ופעולות מוצעים במרחב הימי כולו. התסקירים יתייחסו לידע, לתקינה ולכלי אכיפה וניטור עדכניים.

8. החלת דרישה להכנת תכנית ניהול סביבתי (תנ"ס - Environmental Management Plan) לכל תכנית במרחב הימי העלולה לגרום להשפעות סביבתיות משמעותיות. התנ"ס תשמש את היזם לניהול ולניטור ההשפעות הסביבתיות הנובעות מביצוע התכנית במשך כל חיי הפרויקט (הקמה, תפעול, תחזוקה, פירוק ושיקום), וכן תשמש את הרשויות המוסמכות לפיקוח ולבקרה על השפעות אלו.

9. החלת דרישה להכנת סקר אסטרטגי סביבתי.

שטחים ימיים מוגנים

4. איתור ועיגון סטטוטורי של שטחים ימיים מוגנים (MPA) במרחב הימי כדוגמת שמורות טבע ומרחבים ביוספריים, בהיקף ובחלוקה לסוגים שיאפשר שמירה יעילה על המגוון הביולוגי, ייצוג והגנה על בתי גידול מאפיינים או מצויים בסיכון ועל אתרים ימיים וחופיים בעלי ייחוד. בנוסף, מוצע לבחון את הקמתם של רשתות של אזורים ימיים מוגנים (MPA networks).

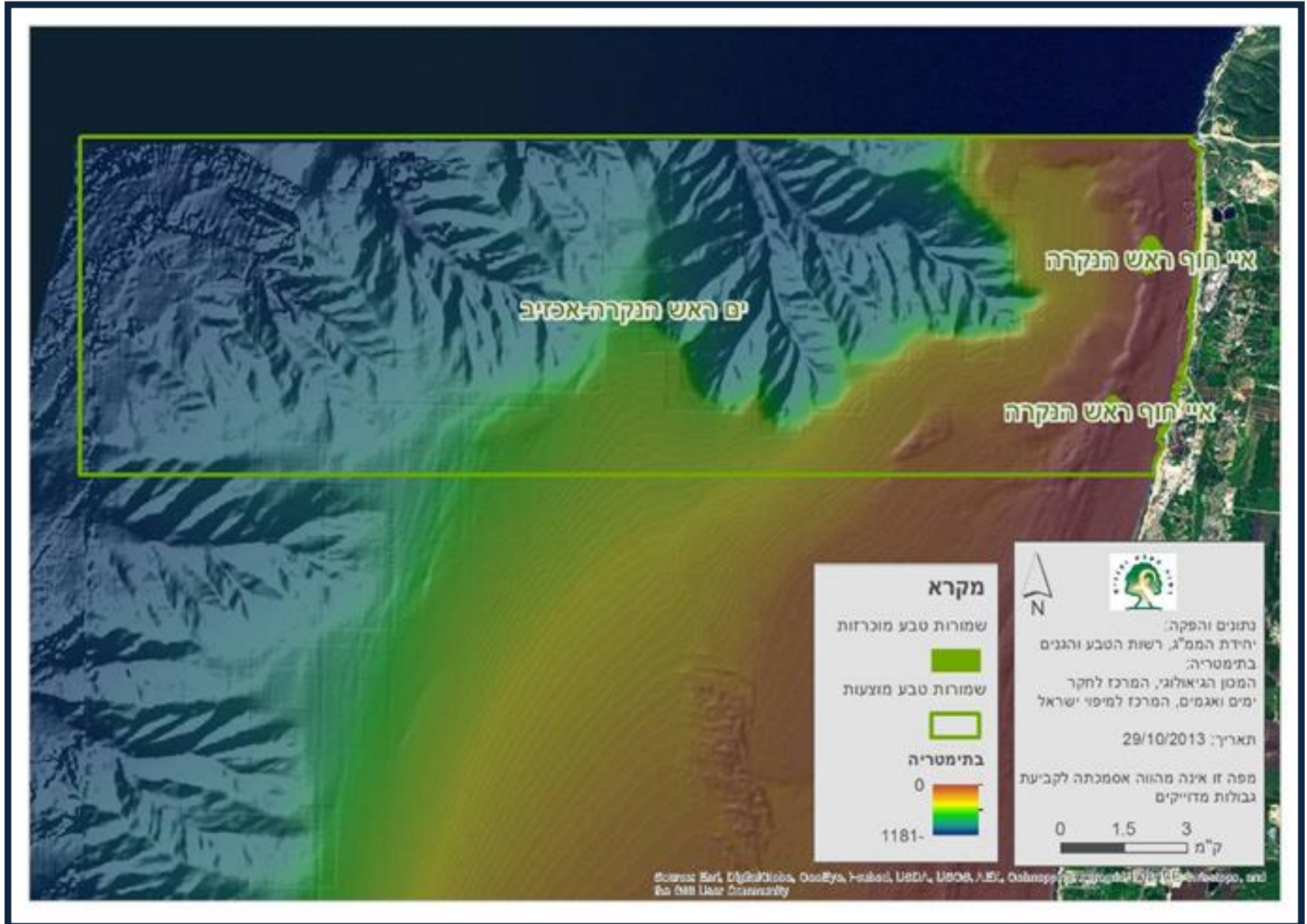
המלצות ואמצעי מדיניות מוצעים

- יש לפעול למען חקיקה תומכת שמתוקפה יוכלו להתבצע פעולות שנדרשות על ידי הפרוטוקול לשימור אזורים מוגנים במיוחד והמגוון הביולוגי בים התיכון של אמנת ברצלונה, שתאפשר את אשרורו על ידי המדינה.
- יש לפעול למען הסרת החסם הבירוקרטי ולהסדיר באופן חוקי את הנוהל/פורמט המיוחד להכרזה על שמורות ימיות גדולות וייחודיות באזור המים הטריטוריאליים.
- יש להמשיך ולפעול למען קידומה של תכנית השמורות הימיות של רט"ג על מנת שתינתן הגנה מתוקף החוק לבתי גידול מייצגים ובתי גידול בסיכון ולשמירת המגוון הביולוגי בשטח הימי של מדינת ישראל.

המלצות ואמצעי מדיניות מוצעים

- מומלץ לקדם חקיקה שתמסד את הגדרתם ומעמדם של אזורים ימיים מוגנים, וזאת על מנת שניתן יהיה בעתיד לעשות שימוש מושכל בקשת הרחבה והמגוונת של ממשקי הניהול הסביבתי שמגולמים בתוך המושג הנ"ל (על פי קטגוריות של IUCN).
- מומלץ להכין תכנית ניטור מסודרת וקבועה לבחינת תפקודן של שמורות טבע במרחב המים הטריטוריאליים והכלכליים (לכשיוכרזו) וכן לאכיפה יעילה בתחומן

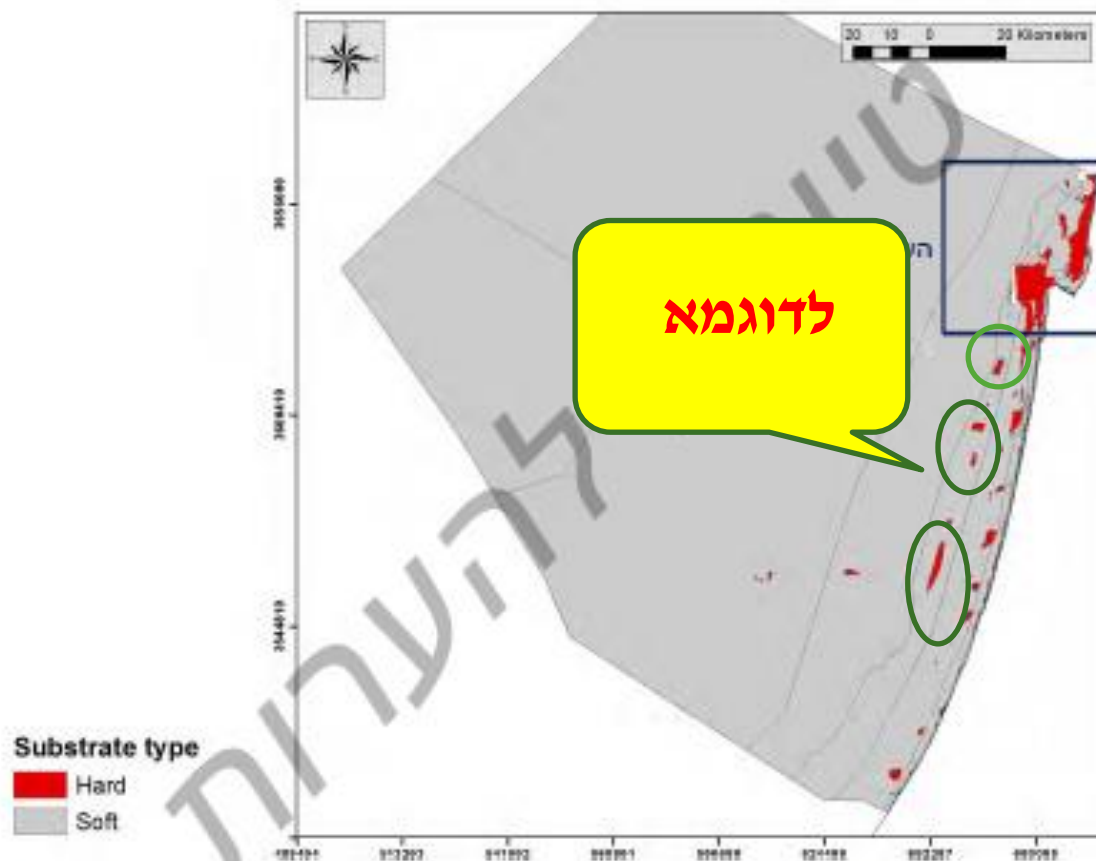
שמורה ימית "ראש הנקרה-אכזיב"

רט"ג, 2013

הצעה לרשת של אזורים ימיים מוגנים

תפוצת מצע קשה ומצע רך

שמירת טבע במים הכלכליים

- המים הכלכליים של ישראל משתרעים על שטח נרחב של ים עמוק, שרובו עדיין לא נחקר מבחינה ביולוגית.
- לאחרונה התבצע סקר סביבתי על ידי המכון לחקר ימים ואגמים כחלק מסקר אסטרטגי לפעילות חיפוש והפקה של נפט וגז טבעי, שכלל נקודות דיגום גם בשטח המים הכלכליים של ישראל.
- **עדיין חסר מידע רב לגבי בתי גידול ייחודיים וערכיים כדוגמת נביעות מתאן.**

יש לדאוג לשימור בתי גידול ייחודיים שכבר התגלו (אזור גלישת פלמחים) ובמקביל יש להשלים פערי מידע מהר ככל שניתן

המלצות ואמצעי מדיניות מוצעים

- מומלץ להגדיר את היקף השטחים הרצויים לשימור ולהמליץ על האזורים הייחודיים שכבר התגלו (למשל אזור הפרעת פלמחים) כאזורים בעדיפות ראשונה לשימור והגנה.
- יש לפעול למען הרחבת סמכויותיה של רשות הטבע והגנים, האמונה על שמירת הטבע במדינת ישראל, לתחומי המים הכלכליים של ישראל על מנת שתוכל לפעול גם במרחב הזה.
- יש לפעול במישור הסטטוטורי להסדרת החסמים להכרזה על שמורות ימיות בתחומי המים הכלכליים. כיום, מכיוון שחוק התכנון הבניה אינו חל במים הכלכליים, אין כלל אפשרות להכריז על שמורות ימיות באזור זה ומכיוון שלאזורים ימיים מוגנים אין תוקף חוקי, גם עליהם לא ניתן להכריז באזור המים הכלכליים.

הגנה על טבלאות הגידוד

5. בדיקת אפשרות להכללת כל טבלאות הגידוד לאורך קו החוף הישראלי בשמורות טבע או הכרזתן כערך טבע מוגן, מתוך חשש להידרדרות צפויה במצבן.

- טבלאות הגידוד הן בית גידול ייחודי בקנה מידה עולמי.
- טבלאות הגידוד (משטחי סלע בקו המים או במרחק עשרות מטרים ממנו) הן תוצר של בנייה ביוגנית של שני מיני חלזונות.
- בסקרים שנערכו במהלך השנים 2009 ו-2010 לא נמצאו פרטים חיים של החילזון צינוריר בונה ובטבלאות מסוימות חסר כבר הכרכוב עצמו כמעט לחלוטין (רילוב ורוטשילד, 2014).
- **בית הגידול של טבלאות הגידוד נמצא בסכנת קיום והסיבות עדיין לא מפוענחות.**
- **יש לפעול באופן דחוף למען שימורן הגורף של כל טבלאות הגידוד בתחומי קו החוף של ישראל.**

תסקירי השפעה על הסביבה

7. התאמת תקנות תסקירי ההשפעה על הסביבה וההנחיות להכנתם ולאישורם למרחב הימי והחלתם, בשינויים המתחייבים, על שימושים ופעולות מוצעים במרחב הימי כולו. התסקירים יתייחסו לידע, לתקינה ולכלי אכיפה וניטור עדכניים.

דברי הסבר

- תקנות תסקירי השפעה על הסביבה (תה"ס) המעוגנות בחוק התכנון והבנייה, מסדירות את סוגי התכניות המחייבות הכנת תסקיר וכן מאפשרות למוסד התכנון לדרוש הכנת תסקיר לכל תכנית פיתוח בעלת השלכות סביבתיות, בהתאם לשיקול דעתו.
- חוקית אין אפשרות לחייב הכנת תה"ס כחלק מקידום ואישור פרויקטים במים הכלכליים. לכן, יש צורך ברגולציה שתחייב הכנת תסקירים והנחיות להכנתם במים הכלכליים.
- במצב הנוכחי, משרד האנרגיה, הממונה על קידוחי הנפט והגז, בתיאום עם המשרד להגנת הסביבה, מכינים הנחיות פרטניות להכנת מסמך סביבתי רק לתכניות לקידוחי נפט וגז במים הכלכליים, ובודקים ומאשרים אותו לאחר ביצועו כחלק מהתנאים לאישור ביצוע הפרויקט.
- חסרה כיום חקיקה וכלים רגולטוריים לפרויקטים במרחב המים הכלכליים, במיוחד לפרויקטים שאינם בתחום חיפוש והפקת גז טבעי ונפט.

המלצות ואמצעי מדיניות

- החלת חובת הכנת מסמך סביבתי במתכונת תסקיר השפעה על הסביבה (או: תסקיר השפעה על הסביבה רשמי) במים הכלכליים כחלק מתנאי רשיון/זכיון בכל מיזם עם דגש על חובת מתן הנחיות סביבתיות להכנת המסמך כולל פרק ה' וביצוע ההוראות בפרק ה' בפועל [כיום הממונה על ענייני הנפט יכול לפטור מהכנת תסקיר אם האזור המיועד לפיתוח אינו מוגדר כרגיש (בנושאי משאבי אנרגיה בלבד) וכן לפטור את היזם מביצוע הוראות סביבתיות].
- התאמת הנחיות לתסקירי השפעה על הסביבה בים. גיבוש סט גנרי של הנחיות לתסקירי השפעה על הסביבה ולמסמכי ניהול סביבתיים לצורך הגדרה מלאה ומפורטת של ההיבטים הסביבתיים המשפיעים על התכנית ומושפעים ממנה, והתאמת ההנחיות לכל מיזם בהתאם למגוון ההיבטים הסביבתיים בתחום התכנית.

תכנית ניהול סביבתי (תנ"ס)

8. החלת דרישה להכנת תכנית ניהול סביבתי (תנ"ס) -
Environmental Management Plan) לכל תכנית במרחב
הימי העלולה לגרום להשפעות סביבתיות משמעותיות. התנ"ס
תשמש את היזם לניהול ולניטור ההשפעות הסביבתיות הנובעות
מביצוע התכנית במשך כל חיי הפרויקט (הקמה, תפעול, תחזוקה,
פירוק ושיקום), וכן תשמש את הרשויות המוסמכות לפיקוח
ולבקרה על השפעות אלו.

דברי הסבר

- מניסיון בינ"ל מתמשך, התנ"ס הוא הכלי המתאים לבחינת השפעות סביבתיות של פרויקטים רחבי היקף בים העלולים לגרום ולהשפיע משמעותית על הסביבה הימית.
- התנ"ס מגדיר וקובע את הפעולות שעל היזם לבצע כדי לנטר את ההשפעות הסביבתיות הנובעות מביצוע הפרויקט בזמן אמת לאורך כל חיי הפרויקט וכן לאחר סיומו, הפקת דוחות תקופתיים וכן ביצוע פעולות המתחייבות ממשמעות תוצאות הניטור המתמשך (כגון שינוי התפעול של הפרויקט, שיקום אזורים בסביבת הפרויקט וכדו').
- התנ"ס מגדיר את הגוף המפקח על ביצוע תכנית הניהול הסביבתי. חשיבותו הינה בהיותו תכנית היישום של ממצאי והמלצות התסקיר.

המלצות ואמצעי מדיניות

- החלת דרישה להכנת תכנית ניהול סביבתי (תנ"ס - Environmental Management Plan) לכל תכנית במרחב הימי העלולה לגרום להשפעות סביבתיות משמעותיות. התנ"ס תשמש את היזם לניהול ולניטור ההשפעות הסביבתיות הנובעות מביצוע התכנית במשך כל חיי הפרויקט (הקמה, תפעול, תחזוקה, פירוק ושיקום), וכן תשמש את הרשויות המוסמכות לפיקוח ולבקרה על השפעות אלו.
- תיקצוב שוטף ורציף של הרשויות המוסמכות למטרת פיקוח ובקרה על התנסי"ם במרחב הימי.
- יצירת מסגרת חוקית, לה יהיה מחויב כל יזם של פרויקט במים הכלכליים, לביצוע פעולות שיידרשו ע"י הרשויות המוסמכות למיזעור/מניעת נזקים סביבתיים במשך כל חיי הפרויקט וסיומו הנאות כתוצאת הפיקוח והבקרה על תנ"ס הפרויקט.

סקר אסטרטגי סביבתי (סא"ס)

- החלת דרישה להכנת סקר אסטרטגי סביבתי.
- סקר אסטרטגי סביבתי (Strategic Environment Assessment - SEA, סא"ס) הוא אחד מהכלים לקביעת מדיניות וקבלת החלטות בהתייחס לניצול משאבים. כלי זה התפתח בשנים האחרונות ונמצא בשימוש מדינות מפותחות לצורך בחינת השפעות סביבתיות של אופן ניצול המשאבים.

המאפיינים העיקריים של הסקר האסטרטגי

- הסקר האסטרטגי הוא הצעה לעיצוב מדיניות נדרשת ואינו כלי לאישור פרויקטים מוצעים.
- סקר אסטרטגי מבוצע כבסיס לקבלת החלטות רחבות היקף, ללא תלות בהגשת תכנית ספציפית, והוא כולל, בנוסף להיבטים הסביבתיים גם בחינה נרחבת של היבטים כלכליים וחברתיים. כוחו של הסקר האסטרטגי הוא בשקלול של נושאים סביבתיים רחבים כחלק מתפיסה כלכלית וחברתית מקיפה.
- הסקר האסטרטגי במהותו בא להקדים תכניות ספציפיות והוא נערך על פי רוב על ידי גורמים ממשלתיים, תוך ראייה נרחבת של דרישות טובת המדינה ותושביה.
- האיחוד האירופאי אישר בשנת 2001 דירקטיבה בעניין הערכה של ההשפעה הסביבתית ברמה האסטרטגית. המלצה דומה התקבלה על ידי ה (OECD).

המלצות ואמצעי מדיניות

- **יצירת מסגרת חוקית לחיוב הכנת סקרים אסטרטגיים סביבתיים במים הכלכליים ככלי בסיסי לגיבוש מדיניות פיתוח וניהול משאב/ים.**
- **ביצוע סקר אסטרטגי סביבתי לכל אחד מנושאי הפיתוח וניהול המשאבים בים כמו דיג, חקלאות ימית, אנרגיות מתחדשות, תעבורה ימית וכדו', או ע"י הרחבה עתידית של הסקר האסטרטגי הסביבתי המבוצע כעת (בהנחיית משרד התשתיות עבור נושא קידוחי הגז והנפט בלבד במים הכלכליים) להכללת תחומים נוספים.**

קטגוריות של MPAs (לפי IUCN)

• Strict Nature Reserve a1

• אזור מוגן באופן מוחלט מבחינת מגוון ביולוגי ומאפיינים גיאולוגיים/גיאומורפולוגיים. השימוש באזור מוגבל ומבוקר.

• Wilderness area b1

• אזורים לא מופרעים גדולים שבהם אין נוכחות קבועה של בני אדם. אזורים מוגנים ומנוהלים כדי לשמר את מצבם הטבעי.

• National Park 2

• אזור טבעי גדול שבו מוגנים תהליכים אקולוגיים, מינים מאפיינים ובתי גידול ובו מותרת כניסת מבקרים למטרות חינוך, מדע ופעילויות נופש.

• Natural monument/feature 3

• אזורים שבהם מוגן מאפיין טבעי מסוים למשל אזור גיאולוגי ייחודי, מערה תת-ימית וכד'

• Habitat/Species management area 4

• אזורים שנועדו להגן על מין מסוים או בית גידול מסוים

• Protected landscape or seascape 5

• אזורים שבהם האינטראקציה בין בני האדם והטבע לאורך זמן, יצרה אופי מיוחד עם ערך תרבותי, ביולוגי ואקולוגי חשוב. שמירת האינטראקציה שנוצרה חיונית להגנתו ולשימורו.

• Protected areas with sustainable use of natural resources 6

• אזורים בהם יש צורך בשימור בתי גידול בד בבד עם ערכי תרבות ודרכי ניהול מסורתיות. בד"כ אזורים גדולים שמשומרים במצבם הטבעי ובהם מותר ניצול משאבים בסדר גודל קטן ולא מסחרי/תעשייתי.